

از سلسله کتاب‌های آذربایجان‌شناسی

## قاموس قفقاز

شرح حال و اشعار شاعران عاشورایی

منطقه قفقاز

تألیف:

مجتبی زادصمدو

انتشارات منشور

تبریز اول خیابان شریعتی شمالی

تلفن ۳۵۵۵۴۲۱۹

|                     |                                                                                  |
|---------------------|----------------------------------------------------------------------------------|
| سرشناسه             | : زادصادق ثمرین، مجتبی، ۱۳۲۱-                                                    |
| عنوان و نام پدیدآور | : قاموس قفقاز: شرح حال و اشعار شاعران عاشورایی منطقه قفقاز/ تألیف مجتبی زادصادق. |
| مشخصات نشر          | : تبریز: منشور، ۱۳۹۷.                                                            |
| مشخصات ظاهری        | : ۳۴۴ ص.                                                                         |
| فروست               | : سلسله کتاب‌های آذربایجان شناسی.                                                |
| شابک                | : ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۴۲-۱۴-۲                                                              |
| وضعیت فهرست نویسی   | : فیا                                                                            |
| موضوع               | : شعر مذهبی قفقازی -- مجموعه‌ها                                                  |
| موضوع               | : Religious poetry, Caucasian-- Collection                                       |
| موضوع               | : عاشورا-- شعر -- مجموعه‌ها                                                      |
| موضوع               | : Tenth of Muharram--Poetry-- Collection                                         |
| موضوع               | : شاعران قفقازی (فارسی زبان)                                                     |
| موضوع               | : Poets, Caucasian (Persian)                                                     |
| رده بندی کنگره      | : ۸۹۹/۹۶۹ : ۲۱۹۷ P1۰۰۶۶/۵ : ۱/ف                                                  |
| رده بندی دیویی      | : ۸۹۹/۹۶۹                                                                        |
| شماره کتابشناسی ملی | : ۵۵۵۰۹۱۴                                                                        |

قاموس قفقاز شرح حال و اشعار شاعران عاشورایی منطقه قفقاز

تصحیح و برگردان و تألیف: مجتبی زادصادق

انتشارات منشور اول خیابان شریعتی شمالی تلفن: ۳۵۵۵۴۲۱۹

حروف چینی: مؤسسه کامپیوتری آیشن تلفن: ۳۳۳۷۳۵۹۷

چاپ تصویر

صحافی پاندا روشن

چاپ: اول- زمستان ۱۳۹۷ (ش)

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قطع: وزیری

تعداد صفحات: ۳۴۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۴۲-۱۴-۲

حق چاپ برای گردآورنده و پس از فوت برای فرزندانم محفوظ است.

## مقدمه مؤلف

واقعه عاشورا در دلت پرماجرا، کربلا جریان حماسه‌ای است که تا جهان هست عاشورا هم هست این حماسه آندگی را پی قیام خونین سالار شهیدان حسینی (ع) به منظور آشکار نمودن فجایع و بیدار نهان آل میه وجود آمد و پس از این قیام پایه‌های سلطنت اموی بلرزه افتاد و باعث بیداری عده‌ای زیادی از مسلمین بویژه اهل شام که چندین سال با آموخته‌های بی محتوا و غیراسلامی معاویه آشنا شده بودند، گردید.

در طول بیست سالی که معاویه بر مسلمین حکومت سر بدعتهای در دین بوجود آورد که اصول اسلام را دگرگون ساخت و اسلام ناب محمسی را از بین برد و حکومت اسلامی را به حکومت استبدادی و موروثی تبدیل نمود.

در آن برهه از زمان حضرت سیدالشهداء (ع) ناظر بدعتهای بوجود آمده در دین اسلام بود به مقتضای زمان نمی توانست جهت رفع آن اقدامی بکند و منتظر فرصت بود که تفکر اسلامی خود را آشکار نماید با مرگ معاویه و جانشینی یزید فاسد باریکه قدرت حسینی (ع) هم قیام خود را آغاز نمود.

ولی در نتیجه بیوفانی اهل کوفه و آنهایی که آن حضرت را به کوفه دعوت کرده بودند و از طرفی سکوت گروه توانین که از بزرگان شیعه بودند و اگر بموقع به آن حضرت یاری می کردند امکان داشت سرنوشت جنگ در کربلا بگونه‌ای دیگری پایان می یافت.

در اثر اين بى تحرکى و بى توجهى مسلمانان بويژه شيعيان عافيت طلب فاجعه خونين

کربلا بوقوع پيوست و با شهادت ياران باوفا و خود آن حضرت خاتمه يافت.

آن حادثه خونين در نظر شيعه زخمى است که تا ظهور امام قائم (عج) التيام نخواهد يافت از اين جهت است که در تمامى اعصار شيعيان سعى کردند که خاطره آن روز تاريخى را زنده نگهدارند و با توصيه و پيشگامى علمائى دينى و مراجع شيعى، در کليه نقاط شيعه نشين کشورهاى اسلامى در روز عاشورا مراسم سوگوارى شهادت کربلا تشکيل شد و از جمله نقاطى که در آنجا شبیه خوانى و مراسم عزادارى با شور فروان برگزار مى شد منطقه قفقاز و آذربايجان (ايران شمالى) بود و اين امر موجب ظهور شعرائى گرديد که در مدح و منقبت و مصيبت اهل بيت (ع) اشعار خود را به نظم مى آوردند.

متأسفانه در اثر بى کفالت شاهان تاجار هفده ايالت آن منطقه از کشور ايران جدا شد و در سالهاىي که روسيه تزارى بر آن منطقه حکومت مى کرد بلافاصله پس استيلا، القباى فارسى و آذرى را منسوخ نموده و القباى فارسى را جايگزين زبان اصيل آن سامان نمود و با آموزش نسل جديد ديگر، زبان فارسى را آذرى از خاطره ها فراموش گرديد و اين امر موجب شد ديوانها و اشعار شعرائى که با زحمات زياد در موع عاشورا قلم فرسائى نموده و در دست مردم شيعه قفقاز بود بلااستفاده مانده و نسل هاى بعدى نماندند بخواندن جمله از آن آثار گرانبهادر آشنائى نداشته باشند و از طرفى ديگر مراسم نعر خوانى و شبیه گردانى ممنوع گرديد و در سالهاى آخر حکومت تزارى (برادران على اف) که در نشر کتب دينى در شهر باکو فعاليت داشتند مجموعه اى از گلچين اشعار عاشورائى شعراى قفقاز با القباى فارسى بطور مخفى چاپ کردند که آخرين مجموعه اشعار عاشورائى چاپ شده در آن ديار مى باشد و يک جلد بشماره ۷۱۴ از آن در کتابخانه شخصى (نگارنده) موجود است و در اين کتاب از آن مجموعه اشعار قابل توجهى آورده شده است.

پس از انقضائى حکومت تزارى و روى کار آمدن حکومت کمونيستى مساجد هم تعطيل گرديد و براى امور ديگر مورد استفاده قرار گرفت.

این جانب (نگارنده) با مطالعه و تحقیق چندین ساله در تاریخ و ادبیات منطقه قفقاز و آشنائی با شخصیت‌های ادبی و علمی آن سامان در مقابل سخنان آن عده از مغرضان که ادعا می‌کنند هرگز در قفقاز اشعار عربی و فارسی و ترکی آذری وجود نداشته و کلیه سروده‌های شعر با الفبای کنونی بوده و هست، لذا بر آن شدم که مجدداً آثار فرهیخته شعرای عاشورائی آسای مرکزی و قفقاز را در مجموعه جمع‌آوری و انتشار دهم، امید است این دفتر مورد ناثا فرهیختگان قرار گیرد و در اینجا برخود لازم می‌دانم از زحمات و الطاف استادان آقایان حاج سید محمود نقیب و حاج جلال محمدی تقدیر و تشکر نموده و توفیقات روزافزور آنها را از درگاه خداوند متعال خواهانم و تقاضا دارم مطالعه کنندگان گرامی اینجانب و والدینم را دعا و خیر فراموش ننمایند.

ملتمس دعا

مجتبی زادصادق